

20. A prepubertás és a pubertáskor pszichológiai jellemzése, az életkori sajátosságok figyelembe vétele az oktatásban.

10-13 év: prepubertás, serdülőkort bevezető

13-16-17 év: serdülő vagy pubertáskor

PSZICHOLÓGIA: A kamaszkor jellemzése (krízisállapot, én-identitás, Kurt Lewin cikk)

- **Pubertás:** Biológiai-pszichés válság, krízis. A felnőttkor és gyermekkor közötti átmeneti korszak. (Mindenkinek át kell élni ezt a korszakot, ha valaki nem éli át, vagy nem tud belőle önerőből, bizonyos időn túl kilépni az már baj). A fiúk-lányok életében különböző korban lép be a pubertás szakasza. (lányok: 12-13 év, fiúk: 14-15 év)

Identitáskrizist okozó effektusok:

- **Biológiai változások:** a kamaszkor ideje alatt a gyerekek testileg éretté válnak. A folyamat jellemzői: hormonháztartás felborul, hirtelen bekövetkező testi változások jellemzik (végtagok nyúlnak, másodlagos nemi jellegek kialakulása: szőrösödés, mutálás, mell nő, csípő szélesedik), ellenkező nemmel való kapcsolatuk megváltozik, szexuális készletet éreznek a másik nem iránt, a testi változásokat nem tudják kontrollálni, mozgásrendezettségük megszűnik, ebből fakad „idétlen, esetlen” mozgásuk, anyagcsere-változások, pattanások kialakulása
- **Lelki változások:** a fent említett biológiai változásokat nem tudják feldolgozni, amivel a hormonok nagy szerepet játszanak az érzelmi élet szabályozásában, szélsőségessé válnak (kitörő öröm-mély depresszió), identitáskrizist kell átélniük (Ki vagyok? Mit akarok?), érzelmileg eltávolodnak a szülőktől (már felnőttnek érzik magukat, önálló véleményük van, a szülők viszont még mindig gyerekként kezelik őket – konfliktusba kerülnek velük és a nevelőkkel is – kudarcok érik őket), ebben a korban lehet őket a legjobban kihasználni, befolyásolni érzelmeik alapján.

Def: konfliktushelyzet: az a szituáció, melyben legalább két, egyidejűleg megvalósíthatatlan, egymást akadályozó, de megvalósításra törekvő cél van jelen

- **Társadalmi változások:** a gyermeki mezőből a kamasz átkerül a felnőtt mezőbe (felnőttként még nincs tapasztalata) Elkezd cselekedni – kudarc éri, megkérdőjeleződik, elbizonytalanodik. Ezt azonban leplezi, kívülről magabiztos, (pimasz, nagyképű, pökhendi) de belülről gyenge. A kamaszok álmaikban gyakran foglalkoznak a halállal, én-képük elbizonytalanodik, félnek a valóságtól, a jövőtől (mi történik, ha kikerül az életbe – ezt vetíti előre a halálkép)

prepubertás, serdülőkort bevezető 10-13

Testi változások, második laakváltozás, gyors, belső testsémájuk nem tudja követni.

Tanulás differenciált: a tanár szempontja nagyon fontos.

10 éves fiúk: 132 cm,   13 éves fiúk: 148 cm
10 éves lányok: 131 cm,   13 éves lányok: 150 cm

Tevékenységek:

- 1 testi mozgáskényszer, sport (kerékpár, úszás, korcsolya)
- 2 gondozó tevékenység (egér, kanári, növény, kistestvér)
- 3 gyűjtő tevékenység (bélyeg, kártya, kőzet, levél, stb.)
- 4 befogadó szellemi tevékenység (olvasás, kiállítások, film)
- 5 produktív szellemi tevékenység (rajz, festészet, naplóírás, hangszer, zene)
- 6 a külvilág érdeklő: kaland, a mesék helyett igazi történetek
- 7 kapcsolatrendszerben változás: szülőktől való leválás, második dackorszak, önállóságra törekvés
kortársakhoz való viszony: versengés, rivalizálás, kortárs csoport szerepe nagy: jelenti a normákat, értékeket
- 8 2 külön csoportba tartoznak a lányok és a fiúk (ha egy lány egy fiúval van, akkor a többiek kiközösítik)

Életkori sajátosságok: A 10-12 éves korosztály

Jellemzői: emlékezete elsősorban cselekvéses tapasztalataihoz, élményeihez kötődik.
Legkönnyebben konkrét tartalmakat, szemléletes jelenségeket képes felidézni.
Gondolkodása közvetlen érzéki tapasztalatokhoz, gyakorlati cselekvésekhez kötődik.
Kezdetben a logikai műveletek érzéki benyomásokhoz kapcsolódnak, a gyermek belső képet alkot. Az észlelt jelenség lényegkiemelésében még nem önállóak. A relációk megértése konkrét fogalmi szinten valósul meg. Az életkori szakasz végén kezdődik meg a gondolkodás elvonttá válása. Kialakulnak a gondolkodás absztrakt kategóriái (fogalmak, ítéletek, következtetések). Figyelmük még nem tartós – 15-20 percig tudnak aktívan figyelni. Vizuális megjelenítés fontosabb az ilyen korú gyerekeknek, mint a verbális (szóbeli).

serdülő vagy pubertáskor 13—16-17

Rousseau: második születés, én azonosság: ki vagyok, keresi önmagát

Erikson: identitás fogalma

Marcia: 4 fázisa van az identitás keresésnek:

- kialakult, tudja már korán
- korai zárás: nem mutatja jelét, hogy krízisen ment volna át, elfogadja a család álláspontját konform módon
- moratórium: várakozás, épp krízisben
- identitás diffúzió: vagy átélték már vagy még nem, nem lehet eldönteni. Nem rendelkezik egységes énképpel.

Gondolkodás:

Piaget: formális műveletek szakasza (gondolkodás legmagasabb szintje)

- elvont, absztrakt fogalmak
- hipotézisek igazolása

ideológiai gondolkodás - vitatkozás

testi érés megjelenése

akceleráció: felgyorsult fejlődés: nemi érés felgyorsul, de a társadalmi érés kitolódik

Felgyorsító tényezők: - hormonális fejlődés, fehérjedús táplálkozás – testmagasság növekedés, mesterséges fény (gyermekeknél epilepsziás görcsrohamokat okoz, ha túl sokat ülnek a TV előtt)

A kamaszkor veszélyei: a kora gyermekkori elnyomott (lappangó) problémák, zavartságok krízishelyzetben manifesztálódnak – ha a kamasz nem kap otthon elég szeretetet, nem áll mögötte nyugodt családi légkör, a problémái megoldatlanok maradnak, szorongást váltanak ki, úgy érzi egyedül maradt. Deviánssá válik (Def: Deviancia: minden, a megszokottól eltérő lelki viselkedés) és pótszerekhez nyúl. Ez a folyamat öngyilkosságot, kábítószer kipróbálását eredményezi. (Deviancia kialakulhat: 1) környezeti ártalom, 2) szocializációs probléma 3) genetikai probléma hatására). A helyzetet tetézheti még a szülők (szép szóval) „oktalansága”. Meghatározott „öröklött” pályák, sémák követésére kényszerítik a gyermekeiket, mert anyagilag jó, ők szerették volna. Alacsonyabb státuszú szülők magasabbra hajtják a gyereket, a magasabb státuszúak pedig nem akarják, hogy a gyerek lemaradjon mögöttük: **EZ TILOS!!!!!!** – a mondás szerint: „Nagy művész után pihen a természet!” (Az eddigieket tartalmazza a Szöveggyűjteményben DR. Bagdi Emőke szösszenete: **A FELNÓTT LÉT KÜSZÖBÉN, IDENTITÁSVÁLTÁS A SERDÜLŐKORBAN**)

Kurt Lewin: A SERDÜLŐKOR (II)

A serdülőkor átmeneti időszak:

Felfogásmódok: - csoporthoz tartozás megváltozása (eddig gyerek volt, most felnőtt akar lenni), ez „szociális helyváltoztatás”

- a személy viselkedése elsősorban pillanatnyi pozíciójától függ (PL. a felnőttek csoportjába kerülés lehetővé tesz olyan tevékenységeket, melyek eddig nem voltak elérhetők, most szociálisan megengedettek. Másrészt a felnőttek számára léteznek tabuk, melyeket a gyerek nem ismer.)
- amikor a kamasz a felnőtt csoportba kerül, ismeretlen pozícióba kerül. Ez a tartomány még nem differenciált eléggé számára. Ez váltja ki a bizonytalanság érzését
- saját teste változik, ezt eddig ismerte, most nem- kétségbeesés
- radikalizmusra való hajlam
- időtáv növekszik (tervezni kell)
- a kamasz a szociológiában „marginális emberek” csoportjába tartozik (se itt, se ott – senki földje) – ez emocionális instabilitást okoz

serdülés végbemehet 1-2 év alatt is, de elhúzódhat akár 4-6 évre is

hormonrendszer beállása

hormonális változás növeli a szervezet reakciókészségét, lélektani és anatómiai változások is végbemennek

ingerlékenység, külső tanácsot nehezen fogadnak el, kritikusak, vitatkozóak, testükkel sincsenek tisztában

szülőktől való leválás esetei

- 1 - ideális: egyenrangú kapcsolat
- 2 - kikényszerített: szülő nem engedi, konfliktus
- 3 - túl korán lesz önálló a fiatal (még ne készült fel rá)
- 4 - gyerek nem akar, konfliktus

sikertelen leválás: önállótlanság személyiség fejlődik

kortársak hatása

barátok köre szűkül

pszichoszexuális fejlődés: domináns kérdés

- elfogadó attitűd: a pubertás a saját biológiai nemével azonosul, megfelelő nemi szerepet, magatartást „vesz fel”, heteroszexuális kapcsolat

- elutasító attitűd: az egyén nem a saját, hanem a másik nemmel azonosul érzelmileg, homoszexuális, transzszexuális kapcsolat, mindenféle szexualitás elutasítása
- ambivalens attitűd: ellentmondásosság, biszexuális fejlődés

13-14 évesen nem igazi párkapcsolat; én vagyok a fontos a kapcsolatban, a partner tükör: milyennek lát, tart engem
 éretlen szerelmi képességek: plátói szerelem, aszimmetrikus kapcsolat, nem egyenrangú viszony, illúzió, tapasztalatlanság, őszinteség hiánya
pár-, pályaválasztás, identitás a kulcsfogalmak

Életkori sajátosságok: A 13-14 éves korosztály

Jellemző: a kamaszok gyors és lényegre látó megfigyelők, néha azonban hajlanak a felületességre, a túlzott általánosításra. ²Emlékezetük tartósabb, megbízhatóbb. A serdülő ³gondolkodása az úgynevezett formális gondolkodás szintjére jut el. Képes elvonatkoztatni a jelenségek konkrét tulajdonságaitól. Ebben a korban már ⁴lehetőség nyílik az absztrakt-logikai gondolkodásra, az elvont fogalmakkal, feltevésekkel, lehetséges ítéletekkel végzett műveletekre. Képes lehetséges (és nem valóságos problémákból) kiindulva megoldási ⁵hipotéziseket felállítani. A problémák megoldásában a lehetőségek módszeres kipróbálásával, a kombinációk alkalmazásával él. Eljut az elvont műveletek elvégzéséig.

post-pubertás korszaka: (18-)

önértékelés és mások értékelése differenciálttá válik, az énkép viszonylagosan letisztul, kritikája éles és igaz DE nem viseltetik kellő empátiával mások iránt, nincs kellő tapasztalata. Szülők, nevelők már kezdik elfogadni a kamaszok (ifjak) véleményét, ezzel segítenek nekik a beilleszkedésben. Ebben a korban a kamaszok nagy része még nem rendelkezik önálló egzisztenciával.

A modern társadalmakban e szakaszok már korábban, 10 éves korban elkezdődnek.